

Mobbningsförebyggande arbete inom skolan

En litteraturstudie om skolpersonalens roll för att främja en trygg skolmiljö för eleverna

Senja Lönnqvist

Lotta Väyrynen

Lärdomsprov

Det sociala området

2023

Lärdomsprov

Senja Lönnqvist, Lotta Väyrynen

Mobbningsförebyggande arbete inom skolan. Skolpersonalens roll för att främja en trygg miljö i skolan för eleverna.

Yrkeshögskolan Arcada: Det sociala området, 2023.

Identifikationsnummer:

28276, 278578

Uppdragsgivare:

Helsingfors stad

Sammandrag:

Skolmobbing är ett allvarligt och globalt problem som påverkar negativt på elevernas hälsa, skolkulturen och hela samhället. Syfte med detta lärdomsprov är att ta reda på vad skolan och skolpersonalen kan göra för att förebygga skolmobbing. Frågeställningen för studien är: "Hur kan skolpersonalen förebygga mobbing i skolan?" Studiens bakgrund bearbetar teman som mobbing som fenomen, mobbing som aktuellt och globalt problem, bakomliggande faktorer för mobbing och elevvårdens funktion i skolan. I studien presenteras tidigare forskningar och dess resultat om skolmobbing, både finsk och internationell, och olika åtgärder mot mobbing som skolan och skolpersonalen kan använda för att främja elevernas hälsa och trygghet i skolan. Den teoretiska referensramen beskriver begrepp som socialpedagogik, dialogiskt bemötande, delaktighet och socialt inlärande. Detta är en allmän litteraturstudie och studiens analysmetod är en induktiv innehållsanalys. Resultatet i studien baserar sig på 10 artiklar. Resultatet är indelat i två teman: "Skolpersonalen ansvarar för att skapa en trygg skolmiljö" och "Elevernas möjlighet till tillväxt genom mobbningsförebyggande program". Resultatet visar att lärare och skolpersonal har en stor inverkan på skolmiljön och elevernas trygghet och delaktighet. Lärare och skolpersonal bör upprätthålla regelbundet mobbningsförebyggande program. Eleverna behöver få möjlighet och utrymme genom dessa program att utveckla sin empati och självregleringsstrategier. Enligt resultatet behöver samarbete mellan skolpersonal, samt mellan personal och elever förekomma. På detta vis skapas en öppen och trygg skolmiljö för eleverna.

Nyckelord:

Mobbningsförebyggande arbete, delaktighet, personlig utveckling, skolpersonalens roll, interaktion

Degree Thesis

Senja Lönnqvist, Lotta Väyrynen

Bullying prevention programs in school. The role of school staff in promoting a safe environment in school for the students.

Arcada University of Applied Sciences: Social services, 2023

Identification number:

Senja 28276, Lotta 278578

Commissioned by:

Helsinki city

Abstract:

School bullying is a serious and global issue that negatively affects students' health, school culture and society. The purpose of this thesis is to investigate what schools and school staff can do to prevent bullying. The research question for this study is: "How can school staff prevent school bullying?" The background of this study addresses themes such as bullying as a phenomenon, bullying as a current and global issue, the underlying factors of bullying, and the role of student welfare in schools. This study presents previous research, both Finnish and international, and its findings on school bullying, as well as various measures against it, that schools and staff can use to promote students' health and safety. The theoretical framework describes concepts such as social pedagogy, dialogic approach, participation, and social learning. This is a general literature review, and the study's analysis method is an inductive content analysis. The results of the study are based on 10 articles. The results are divided into two themes: "School staff are responsible for creating a safe school environment" and "Students' opportunities for growth through anti-bullying programs". The results show that teachers and other staff have a significant impact on the school environment and students' safety and participation. Teachers and staff should regularly implement bullying prevention programs. Through these programs, students should be given the opportunity and space to develop their empathy and self-regulation strategies. According to the results. Collaboration among staff and teachers, and between students and staff, must take place, in this way, an open and safe school environment is created.

Keywords:

Bullying prevention program, participation, personal growth, the role of school staff, interaction

Innehåll

1	Inledning.....	4
2	Bakgrund.....	5
2.1	Mobbning som fenomen.....	5
2.2	Mobbning som aktuellt och globalt problem.....	6
2.3	Elevvårdens funktion i skolan.....	7
3	Tidigare forskning	9
3.1	Förekomsten av mobbning.....	9
3.2	Mobbningsförebyggande åtgärder	14
4	Teoretisk referensram.....	15
4.1	Socialpedagogik som begrepp.....	15
4.2	Dialogiskt bemötande och delaktighet.....	16
4.3	Socialt inlärande	18
5	Syfte och frågeställning.....	19
6	Metod	20
6.1	Val av metod	20
6.2	Tillvägagångssätt	21
6.3	Urvalskriterier.....	22
6.3.1	Analysmetod och process	23
6.4	Etiska aspekter	25
7	Resultat	26
7.1	Skolpersonalen ansvarar för att skapa en trygg skolmiljö.....	27
7.2	Elevernas möjlighet till tillväxt genom mobbningsförebyggande program	28
8	Diskussion	30
8.1	Resultatdiskussion.....	30
8.2	Metoddiskussion	34
8.3	Förslag på vidare forskning	35
	Källor	36
9	Övriga källor.....	39
	Bilaga 1. Datainsamling	40
	Bilaga 2. Inkluderade publikationer	42

Figurer

Figur 1. Sammanfattning av analysprocessen.....	24
---	----

Tabeller

Tabell 1. Inklusions- och exklusionskriterier.....	22
Tabell 2. Resultatredovisning	26

artikla

1 Inledning

Om man har följt nyhetsrapportering under de senaste fyra åren kan man observera det ökade antalet artiklar gällande mobbning och rasistiska trakasserier i stora nyhetskällor så som Yle och Hufvudstadsbladet (HBL). I artiklar lyfts fram hur skolan bland annat har nekat anklagelser över hur en elev blivit utsatt för rasistiska trakasserier. Rektorn i skolan svarade på anklagelserna genom att påstå att rasism inte förekommer i skolan (Svenska Yle, 4.9.2023). En annan Svenska Yle artikel (2.6.2023) beskriver hur ungas ångestnivåer har ökat, särskilt i förhållande till covid-19 pandemin. I artikeln framhävs även hur allt fler unga upplever mobbning varje vecka.

I HBL (24.8.2022) publicerades i en artikel hur en tredjedel av elever som mobbas inte delar med sig av sina upplevelser. Orsaken som anges är att eleverna inte tror något kommer förbättras. I artikeln lyfts forskning fram om hur väl de olika mobbningsförebyggande metoderna och programmen inom skolan fungerar.

Mobbning är en form av misshandel och våld, inkluderat psykisk misshandel och våld samt även fysiskt. Enligt FN:s barnkonvention (UNICEF Sverige, kap. 19) ska alla barn oberoende etnicitet eller bakgrund skyddas från alla former av våld och misshandel, vare sig det är frågan skydd från vuxna eller andra barn. För att skydda barnen ska nödvändiga förebyggande åtgärder tas. Om barnet ändå utsatt för våld, ska barnet få det stöd som är nödvändigt i situationen.

Alla elever har rätt till en trygg skolmiljö. För att miljön ska vara trygg gäller bland annat att farliga föremål inte tas med till skolan och att miljön hålls ren, men även skyldighet att meddela vidare om mobbning. Att upprätthålla en trygg skolmiljö innebär att upprätthålla både den fysiska, men även den sociala tryggheten. Den sociala tryggheten innebär att alla kan trygg vara sig själva, utan risk för mobbning. Alla rektorer och lärare har en skyldighet att meddela vidare ifall de får reda på mobbningsfall. Denna skyldighet gäller i skolan och under skolvägen. Informationen om mobbning ska framföras både till misstänktes och offrets vårdnadshavare (Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628, 29§).

2 Bakgrund

I det här kapitlet beskrivs arbetets bakgrund. Kapitlet innehåller mobbning som fenomen och som ett globalt och aktuellt problem. Dessutom kommer bakomliggande faktorer för mobbning och elevvårdens funktion i skolan att lyftas fram.

2.1 Mobbning som fenomen

Att någon blir mobbad innebär att offret blir utsatt för trakasserier eller andra handlingar som antingen skadar eller skapar obehag hos offret. Mobbning är något som sker flera gånger under en längre tidsperiod. Mobbarna kan vara en person eller en grupp (Höistad, 1994, s.41; Olweus, 1991, s. 4–5; Roland, 1983, s. 10).

Mobbning är inte en engångsföreteelse. För att det ska räknas som mobbning ska det som nämnt ovan, upprepas flera gånger och under en tid. Dessutom finns det ofta en obalans i mobbningsfall. Det innebär att offret i relation med mobbarna ofta har det svårt att försvara sig, och anses då som den ”svagare” parten. Offret är alltså mera utsatt och har inte samma förutsättningar som den som mobbar (Olweus, 1991, s. 4–5).

Mobbning i skolan är ett fenomen som alltid funnits. Definitionen ovan är ännu i dagens lägen relevant och de olika mobbningsvarianterna sker idag också. Mobbning kan ske verbalt. Verbal mobbning är exempelvis hånande och namnkallande eller offret får höra rakt fula kommentarer gällande sig själv. Fysisk mobbning är när offret blir fysiskt utsatt får våld, fysiska attacker eller andra former av förolämpande och trakasserande fysisk kontakt. Det räknas även som mobbning att medvetet lämna någon utanför gruppen, eller att tala illa bakom offrets rygg. I dagens läge då mobiltelefonen och internet är vardag är även cybermobbning en risk. Cybermobbning är mobbning som sker via internet på chattapplikationer eller på sociala medier. Denna sort av mobbning är farlig då allting sprids snabbt via internet, och det är svårt att hitta källan. Mobbning som är grav kan även vara brottsligt (Polisen, u.å).

Vuxna i skolan kan även ha svårt att märka av mobbning, ifall inte offret kommer och berättar om det. Även då kan problemet ofta bli bortförklarat och ignorerat. Det kan vara frågan om att de vuxna inte ser allvaret i problemet eller anser mobbandet som en lek.

Dessutom händer det lätt att offret själv bortförklarar situationer. Offret kan förklara bort det med att de finns dem som har det värre, eller att situationen blivit bättre. Ofta kan offret skuldbelägga sig själv för att hen blir mobbad, och därför kanske inte tar den egna situationen på allvar (Höistad, 1994, s. 35–41; Roland, 1983, s. 11–12).

2.2 Mobbing som aktuellt och globalt problem

I Finland genomför Institutet för hälsa och välfärd (THL) regelbundet undersökningar om hälsa och välbefinnande bland unga, inklusive mobbing i skolan. Dessa studier ger viktig information om förekomsten av mobbing och dess påverkan på elevernas välbefinnande. I statistikrapporten om välbefinnandet bland barn och unga beskrivs resultaten av enkäten hälsa i skolan 2023. 246 747 barn och unga svarade på enkäten i år, resultaten visar att en tredjedel av flickorna och 16–20 procent av pojkarna i årskurserna 7–9 känner missnöje med deras liv och hälsa. Antalet av missnöjda hade ökat sen 2021 (TH, 2023).

Skolmobbing är ett globalt problem som diskuteras öppet i Finland. Viktigt att notera att mobbing är ett allvarligt problem som inte endast påverkar offret utan också hela skovärlden. Att förebygga mobbing är avgörande för att skapa en trygg och stödjande skolmiljö för alla elever. Yle lyfter fram ett fall i Tammerfors där en 14 årig blev misshandlad 2 gånger under skoldagen. Ett av slagsmålet tog plats under rasten och flera elever var som vittnen, och filmade även misshandeln. Fallet behandlades i domstolen och 3 pojkar dömdes till 70–80 dagars villkorligt fängelse. Under rättegången kom det fram att skolan gav falsk information om fallet till median. Enligt skolan tog fallet plats på lektionstid när lärarna redan undervisade i klassrummen, men videorna visade att slagsmålen skedde under rasten, i korridoren och ute på gården (Yle uutiset, 18.9.2023).

Skolor har ett tydligt ansvar när det gäller att förebygga mobbing, och när någon har blivit mobbad i skolan är det viktigt att skolan vidtar åtgärder för att hantera situationen. Som lärare och vuxen ansvarar man för elevens välbefinnande och hälsa, och är skyldig att vara uppmärksam för konflikter bland eleverna. Skolor, föräldrar och samhället som helhet måste arbeta tillsammans för att identifiera och förebygga mobbing och erbjuda stöd till de som drabbas av det (THL, 2023).

För att förebygga mobbning är det även nödvändigt att förstå de bakomliggande faktorerna som driver mobbarens beteende. Skolmobbning och mobbning överlag orsakas av samhällets värderingar, hur vi människor bemöter varandra, social position och föräldrarnas beteende. Mobbning förekommer inte endast i skolsamhället, utan syns i hela samhället. Mobbning har allvarliga och långvariga konsekvenser för offren. Konsekvenserna av mobbning kan påverka offrens liv även i vuxenålder. Det kan påverka deras arbetsliv, relationer och mentala hälsa, även efter att mobbningen har upphört (Yle uutiset, 18.9.2023). För att förebygga mobbning krävs samarbete mellan skolor, föräldrar, myndigheter och samhället i helhet. I Finland har vidtagits flera åtgärder för att hantera detta problem, men utmaningar kvarstår och arbetet med att förebygga och bekämpa mobbning pågår ständigt.

2.3 Elevvårdens funktion i skolan

I skolan är det alla vuxnas ansvar att ta hand om det sociala välbefinnandet. Som tillägg finns det personal specifikt anställd för denna uppgift, exempelvis skolkuratoren och skolsocionomen, som även kallas för skolcoach. Dessa hör till elevhälsan, vars uppgift är att främja delaktighet, kommunikation mellan skolan, hemmet och inom skolan. Dessutom har elevhälsan som uppgift att främja en hälsosam och trygg skolmiljö (Utbildningsstyrelsen, u.å.).

Personal som tillhör elevvårdsteamet är förutom skolsocionomen och kuratorn även psykolog, skolläkare och hälsovårdare. Elever som är minderåriga ska ha rätt att anlita tjänster inom elevhälsan som hen behöver. Dessa tjänster ska finnas tillgängliga gratis för eleverna (Undervisnings – och Kulturministeriet, u.å.).

Den generella elevhälsan är den främsta formen av elevvård i skolorna. Fokuset i den generella arbetet ligger i att främja en trygg och fungerande studiegemenskap och miljö. Faktorer som gäller den generella elevvården är främjande av inläringen, allmän hälsa och välbefinnande, trygghet på alla nivåer samt en miljö där alla är delaktiga (THL, 2021).

Enligt lagen om elev- och studerandevård (1287/2013, 4§) innebär generella elevhälsan det arbete som upprätthålls av hela skolan. All personal inom elevhälsan samt myndigheter har ansvaret för den generella hälsan i skolan. Personalen på skolan är de som har det främsta ansvaret att arbeta för den generella elevvården.

Det generella arbetet gäller även samarbetet mellan hem och skola. Hemmet ska involveras i skolans verksamhet och i främjandet av en trygg miljö. Vårdnadshavarna måste involveras lika som eleverna själva. Deras åsikter och önskningar är värdefulla för att kunna anordna en trygg och delaktighetsfrämjande miljö i skolan (Undervisnings- och Kulturministeriet, u.å).

Det generella arbetet innefattar alla vardagliga situationer, från matraster till normala raster och lektionstid. De professionella inom elevvårdsteamet tar hand om evalueringen, utvecklingen och planeringen av den generella hälsan i skolan (THL, 2021).

Den individuella elevhälsan riktar sig på enskilda elever. Tjänster som bygger upp den individuella elevhälsan är kurator- och psykologtjänster, skolans tjänster för enskilda elever och individuella sektorsövergripande tjänster. Fokuset i den individuella elevvården är på de individuella mötena med enskilda individer. Lärarna i skolan är de som först lägger märke till ifall individuellt stöd för en elev behövs. De kan sedan hänvisa vidare eleven till korrekt tillgängliga individuella tjänst i skolan (THL, 2021).

Eleverna ska alltid ha möjlighet till individuella samtal med kurator eller psykolog, vid behov. Samtalet ska ske under högst sju dagar sedan eleven varit i kontakt med den individuella elevhälsan. Vid behov ska eleven få hänvisning till andra tjänster, ifall den tjänsten som är anlitad för tillfället inte är tillräcklig (Lag om elev- och studerandevård 30.12.2013/1287, 15§).

Den individuella elevhälsan genomförs i samarbete med enskilda eleven och hans vårdnadshavare. Den enskilda elevens åsikter och önskningar ska beaktas efter hans ålder och utveckling. Eleven kan förbjuda vårdnadshavarnas involverande, men det är upp till yrkeskunniga att besluta om det är möjligt eller inte. Om eleven eller studerande är myndig så har hen all rätt att förbjuda kontakt med vårdnadshavare och yrkeskunniga ska

respektera begäret. Vårdnadshavarna har inte rätt att förbjuda sitt barn att ta kontakt med den individuella elevhälsan (Lag om elev- och studerandevård 30.12.2013/1287, 18§).

3 Tidigare forskning

I det här kapitlet beskrivs tidigare forskning om skolmobbing. I dessa forskningar framgår det tydligt att skolmobbing förekommer, och är ett globalt problem som med påverkar hela samhället. Vuxna har ett stort ansvar att förebygga mobbing och främja elevernas trygghet och välbefinnande i skolan. I kapitlet beskrivs vilken forskning som gjorts på området på ett allmänt plan, både i Finland och internationellt. I kapitlet beskrivs resultat av undersökningar om förekomsten av skolmobbing och hur grupp- och klassdynamiken spelar en stor roll. Dessutom beskrivs det i kapitlet olika förebyggande åtgärder mot mobbing och skolpersonalens ansvar att främja elevernas hälsa och trygghet i skolmiljön.

3.1 Förekomsten av mobbing

Mobbing är ett globalt problem som förekommer i många olika kulturer och sammanhang över hela världen. Mobbing är en kränkande och upprepad form av våld, både verbal och fysisk, vilket syns vanligtvis i skolor och på arbetsplatser. År 2020 utförde OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) en forskning om skolmobbing. Skolor från Canada och Europa deltog i undersökningen. Resultaten visade att 11% av 13 åringar från Canada och Europa har i alla fall upplevt mobbing 2 gånger under de senaste månaderna. Resultaten visade med att var fjärde elev från årskurserna 8–9 i Finland har upplevt skolmobbing under läsåret, 5,5% upplevde mobbing minst en gång i veckan och 19,2% mindre än en gång i veckan (Karhinen, Vilkkö, Joronen & Nieminen, 2023, s. 4).

Enligt Menesini & Salmivalli, (2017, s.245) är mobbing en form av kränkande beteende som förekommer i skolmiljö. Elever som blir utsatta för mobbing upplever negativa symptom som minskad självkänsla, ångest, depression, sömnproblem, minskad skolprestation och social isolering. Vissa elever är mer sårbara för att bli offer för mobbing, såsom de som uppfattas som annorlunda från de andra. Detta kan gälla

utseende, sexuell läggning, kön eller andra faktorer. Riskfaktorerna för att bli mobbad kan förstås i ljuset av mobbarens egenskaper och mål: Genom att välja offer som är reserverade, osäkra på sig själva och fysiskt mindre än mobbaren, kan mobbaren signalera sin makt till resten av gruppen utan att behöva vara rädd för konfronterning eller att förlora lojalitet hos andra kamrater.

Allt fler forskningar har utförts gällande fördomsrelaterad mobbning. Risken för mobbning och kränkning är inte lika mellan elevgrupper. Resultat av ett antal forskningar visar att elever med funktionsnedsättning eller de som tillhör etniska eller sexuella minoriteter har större risk att bli utsatta för mobbning än sina kamrater. Det har med visat sig att flickor, som får specialundervisning har 3,9 gånger större risk att bli utsatta för mobbning och 4,8 gånger större risk att bli mobbare än sina kamrater utan funktionsnedsättning. (Menesini & Salmivalli, 2017, s. 243)

Etnicitet kan spela en roll i skolmobbning när mobbare riktar negativa beteenden eller kommentarer mot någon på grund av deras etniska bakgrund eller ras. Detta kallas för rasism eller etnisk diskriminering. För att undersöka rollen av etnicitet i skolor i USA genomfördes en studie där flera elever med etnisk mångfald deltog. Eleverna som deltog i forskningen kom från 99 olika klassrum från 10 olika mellanstadier. Resultaten visade att en stor del elever har upplevelser av utsatthet i skolan och känner otrygghet och ensamhet. Större etnisk olikhet var relaterad till en lägre känsla av utsatthet bland olika etniska grupper. Menesini & Salmivalli, 2017, s. 243).

Menesini & Salmivalli, (2017, s. 243) menar även att förekomsten av homofobisk mobbning i skolor kan variera beroende på kultur, skolmiljö och andra faktorer, men det är ett allvarligt problem som förekommer i flera länder. Homofobisk mobbning påverkar först och främst elever som identifierar sig som homosexuella, lesbiska, bisexuella eller transpersoner, men även de som uppfattas som sådana av sina kamrater, oavsett deras faktiska sexuella läggning eller kön som de identifierar sig med. Enligt statistik och forskning är homofobisk mobbning alltför vanligt och har allvarliga konsekvenser. Dessa konsekvenser är att elever känner sig rädda, osäkra och otrygga i skolan, vilket kan negativt påverka deras inläring och välbefinnande. Dessutom är homofobiska kommentarer eller nedsättande uttryck en vanlig upplevelse. Många fall av homofobisk

mobbing går tyvärr oanmälda eller rapporteras inte tillräckligt på grund av rädsla, skam eller brist på stöd hos offret.

Många barn som blir mobbade i skolan utsätts också för offer i andra sammanhang, som i deras hem. Däremot har vissa forskningar funnit att offren ser sin hemmiljö som ganska positiv, men också överbeskyddande (Menesini & Salmivalli, 2017 s. 245).

Smith, (2016, s. 524) menar att familjemiljön och relationerna som barn upplever hemma med deras föräldrar och syskon kan ha en stor inverkan på deras beteende och interaktioner med andra i skolan och i samhället. Konflikter och problem i hemmet, såsom dåliga relationer mellan familjemedlemmar ökar risken för att barnet uttrycker negativa eller aggressiva beteenden mot sina kamrater i skolan, och blir en mobbare. Hemmiljön kan även påverka risken att bli offer för mobbing. Bristande känslomässigt stöd i hemmet kan göra att barn känner sig isolerade och otrygga, vilket i sin tur kan göra dem mer sårbara för mobbing eller leda till att de uttrycker negativa beteenden mot andra. Familjers värderingar och attityder mot andra människor samt hur de hanterar konflikter påverkar hur barn beter sig mot sina kamrater. Barn tar efter sina föräldrar, om de växer upp i en miljö där mobbing tolereras och olikhet kritiserar, ändras med barnets attityd.

En genomgång av 12 undersökningar av mobbing mellan syskon visade att det var högre förekomst av mobbing mellan syskon i hemmet, än kamratmobbing i skolan. Mobbing mellan syskon är relaterat till familjemiljön och relationerna med föräldrarna, och mobbing mellan syskon ökade riskerna för mobbing i skolan. Resultaten av undersökningarna gäller generellt för både skolmobbing och cybermobbing. För att minska risken för mobbing är det avgörande att skapa en positiv och stödjande hemmiljö där barn känner sig älskade, trygga och där de lär sig att hantera konflikter och att självreglera på ett förebyggande sätt (Smith, 2016, s. 524).

Dan Olweus (i Menesini & Salmivalli, 2017 s. 243–245), en framstående forskare och psykolog som är känd för sitt arbete inom mobbing och förebyggande åtgärder, har genom sitt arbete och forskning identifierat och beskrivit vissa beteendemönster och personlighetsdrag som är vanliga bland mobbare. Han definierade mobbing som en

upprepad aggressiv handling, som personen medvetet utför, och riktar mot personer som har svårigheter att försvara sig. Enligt Olweus saknar mobbare social kompetens. Social kompetens är förmågan att interagera effektivt med andra, det vill säga förmågan att bygga och upprätthålla relationer och att kommunicera på ett positivt sätt. Brist på social kompetens kan leda till beteenden som inkluderar mobbning. När mobbare saknar social kompetens kan de ha svårt att förstå och hantera konflikter och känslomässiga situationer på ett produktivt sätt. Istället kan de reagera med aggression och mobbning som ett sätt att försöka kontrollera eller dominera andra. En annan faktor som Olweus har noterat är att många mobbare har låg självkänsla. Detta kan leda till att de försöker höja egen självkänsla genom att dominera och nedvärdera andra. Olweus har observerat att vissa mobbare kan ha låg social status i sin kamratgrupp. För att försöka förbättra sin position kan de använda mobbning som ett sätt att uppnå makt och kontroll över andra. Utöver de ovanstående faktorerna kan mobbare även uppvisa andra negativa beteenden, exempelvis fysiskt våld, brist på empati och svårigheter i relationer. Det är viktigt att komma ihåg att dessa beskrivningar inte nödvändigtvis gäller för alla mobbare, och det finns variationer i mobbares personligheter. (Menesini & Salmivalli, 2017 s. 243–245)

Det sociala kognitiva ramverket (social cognitive framework) används inom psykologi och forskning för att analysera hur individers beteenden formar och påverkas av deras kognitiva processer, bland annat uppmärksamhet, tolkning, minne och attityder. Inom detta ramverk har forskning också fokuserat på att förstå mobbares personlighet och de kognitiva processer som kan vara kopplade till mobbning. Studier har påpekat att mobbare kan ha svårigheter med att reglera sina egna känslor och impulser. Detta kan leda till att de använder mobbning som ett sätt att hantera sina egna negativa känslor. Mobbare har ofta visat brist på empati för andra och därför kan ha svårt att förstå eller bry sig om de känslomässiga konsekvenserna av sitt beteende på andra. Mobbare kan ha en önskan att utöva makt och kontroll över andra. De kan se mobbning som ett sätt att uppnå dessa mål. På grund av deras negativa personlighetsdrag och aggression kan de ha svårt att skapa och upprätthålla positiva relationer med sina kamrater. De kan känna sig socialt isolerade och använda mobbning som ett sätt att försöka få uppmärksamhet eller bekräftelse (Menesini & Salmivalli, 2017 s. 243–245).

Förekomsten och formerna av mobbning skiljer sig åt mellan olika åldersgrupper. I en metaanalys av 153 studier fann Cook, Williams, Guerra, Kim och Sadek (2010) att mobbningsbeteende hos barn ökar med åldern. Mobbning når en topp i 12–15 års åldern och ser ut att minska i slutet av gymnasiet. När det gäller formerna av mobbning tycks det med stigande ålder ske en förskjutning från fysisk mobbning till indirekt och relationell mobbning. Indirekt mobbning innebär att ljuga, ryktesspridning, att medvetet utesluta någon ur gruppen och att prata bakom ryggen på någon, medan relationell mobbning innebär utfrysning och negativa miner, gester, undvikande, blickar och mobbning på sociala medier. Det rapporteras ofta att det är mer pojkar än flickor som är involverade i att mobba andra, även om vissa studier har funnit liten skillnad. De flesta studier visade att pojkar är mer involverade i fysiska former av mobbning, medan mobbning bland flickor är oftast relationellt eller verbalt (Menesini & Salmivalli, 2017 s. 242–243).

Enligt Carmona-Rojas et.al., (2023, s. 166) är mobbing ett gruppfenomen där deltagarna antar olika roller beroende på deras grad av inblandning, där huvudrollerna är offret och angriparen. Elever är medvetna om illabehandling och övergrepp som en vanlig social händelse, men hur de tolkar vad som händer och de olika sociala rollerna de spelar varierar. Det går aldrig obemärkt förbi i det sociala sammanhanget. Vissa elever stödjer mobbaren genom att uppmuntra deras beteende eller applådera och visa sitt godkännande av situationen. Andra hjälper offret på något sätt, medan vissa förblir tysta och därigenom ger sitt samtycke. Slutligen går vissa helt enkelt därifrån.

Bland de olika rollerna i mobbning spelar mobbaren och offret avgörande roller. Mobbaren är oftast en elev som uttrycker negativt och aggressivt beteende och har oftast en dominerande position inom hierarkin i klassrummet. Däremot befinner offret sig i en mer sårbar position inom hierarkin i klassrummet. Klassandan har en viktig roll, särskilt de oskrivna reglerna i kamratgruppen. Dessa oskrivna regler påverkar medlemmarnas beteende och kan ändra mobbningens dynamik. Försvararna är de elever som strävar efter att stödja offret genom att erbjuda tröst och skydd, söka hjälp från lärarna och andra vuxna eller konfrontera mobbaren på ett självsäkert sätt. Genom att agera som försvarare skapar de en tryggare och stödjande klassmiljö (Carmona-Rojas, Ortega-Ruiz, Romera & Bravo, 2023, s. 166).

3.2 Mobbningsförebyggande åtgärder

Whitted & Dupper, (2005, s.171) hävdar att förebyggande åtgärder mot mobbning är nödvändiga i skolan av flera skäl, och skolsocionomen spelar en avgörande roll i att förebygga mobbning genom att arbeta med elever, lärare och föräldrar för att skapa en trygg och inkluderande skolmiljö. Genom att utbilda, skapa medvetenhet, främja positivt beteende och stödja alla i skolan kan de bidra till att minska förekomsten av mobbning och dess negativa konsekvenser.

En skolsocionom använder flera olika interventionsstrategier för att förebygga och hantera mobbning på olika nivåer: skolnivå, klassrumsnivå och elevnivå. På skolnivå utvecklar skolsocionomen regler på skol- och klassnivå som förbjuder mobbning och främjar respektfullt beteende, organiserar och deltar i utbildningsprogram för elever, lärare och föräldrar om vad mobbning är, dess konsekvenser och hur man kan förhindra det. På klassnivå samarbetar skolsocionomen tillsammans med lärare och uppmuntrar dem att använda mobbningsförebyggande material i sin undervisning. Det är viktigt för klassföreståndaren att ordna regelbundna klassmöten för att diskutera mobbning, fastställa och upprätthålla klassregler. Tillsammans med skolpersonalen kan skolsocionomer identifiera potentiella problemområden och utveckla gemensamma strategier för att förebygga mobbning. Skolsocionomen kan hjälpa till att skapa trygga och välkomnande utrymmen i skolan där elever kan känna sig trygga att rapportera om mobbning eller andra problem. På elevnivå arbetar skolsocionomen med elever individuellt eller i grupp för att hjälpa dem att utveckla sociala och emotionella färdigheter samt främja positiva beteenden som empati, respekt och samarbete. Skolsocionomen kan erbjuda stöd till offren för mobbning samt stödja de som mobbar för att hjälpa dem att förändra sitt beteende. En viktig roll för skolsocionomen är att vara en tillgänglig och lyssnande vuxen som elever kan vända sig till för att dela sina upplevelser och bekymmer (Whitted & Dupper, 2005, s. 169–170).

Salmivalli & Poskiparta, (2012, s. 42) förklarar att en annan åtgärd som har visats förebygga skolmobbning är programmet KiVa. KiVa Skola är ett finskt program för att förebygga och hantera mobbning i skolor. Programmet utvecklades på grund av behovet att förebygga mobbning i skolor och de negativa konsekvenserna som mobbning har på

elevernas välbefinnande och skolprestationer. KiVa Skola grundades av forskare och experter vid Åbo Akademi universitet i Finland. Programmet introducerades 2006 och har sedan dess varit i användning i många finska skolor och i flera andra länder (Salmivalli & Poskiparta, 2012, s. 42).

KiVa Skola är ett helhetsinriktat program som hela skolsamhället deltar i, alltså elever, lärare, föräldrar och skolledningen. KiVa Skola innehåller åtgärder för att stödja elever som blivit mobbade och för att hjälpa dem att återfå sitt välbefinnande. KiVa Skolas syfte är att ändra beteenden genom att uppmuntra elever att ingripa när de ser mobbning. Det är nödvändigt att elever som är vittnen för mobbningssituationer anmäler om det till en vuxen och medlar att mobbarens beteende inte tolereras. (Salmivalli & Poskiparta, 2012, s. 43–44).

KiVa Skola programmet innehåller flera frågeformulär och utvärderingsverktyg som används för att bedöma och övervaka mobbning och trakasserier i skolor. Dessa formulär hjälper skolor och utbildare att följa upp effekterna av programmet och att identifiera områden som kan behöva förbättring. Eleverna i skolan fyller regelbundet i KiVa-skalan, vilket är ett självutvärderingsformulär. Skalan används för att bedöma mobbningsförekomst och mobbningsklimat i skolan. Genom att använda dessa utvärderingar kan skolan identifiera områden som kräver särskild uppmärksamhet (Salmivalli & Poskiparta, 2012, s. 48–51).

4 Teoretisk referensram

I det här kapitlet behandlas den teoretiska referensramen. Teorier och begrepp som beskrivs är socialpedagogik, dialogiskt bemötande och delaktighet samt socialt inlärande.

4.1 Socialpedagogik som begrepp

I rapporten I huvudet hos en socialpedagog (Cederlund et.al. 2020, s. 19–21) kan man utifrån flera forskares teorier och definitioner konstatera att socialpedagogik är tvärvetenskapligt. Detta betyder att socialpedagogiken består av flera integrerade metoder och arbetssätt från flera olika discipliner. De integrerade arbetssätten och metoderna skapar en mera omfattande förståelse som inte kan uppnås med de enskilda

disciplinerna. Exempel på discipliner som bygger upp socialpedagogiken är samhällsvetenskap, beteendevetenskaper och handlingsvetenskaper. Det är viktigt att notera angående socialpedagogiken är att det snarare är frågan om ett socialpedagogiskt tankesätt än arbetssätt. Med andra ord innebär det att det inte finns ett specifikt inramat arbetssätt, utan det är mera frågan om tanken bakom arbetet, samt mönstret bakom det. Ofta beskrivs socialpedagogiken som en lärprocess som baserar sig på människans och samhällets utvecklande.

Enligt Madsen, (2007, s. 16) kan socialpedagogiken ses som förebyggande. Med hjälp av socialpedagogik lyfts resurser fram som kan bidra till förbättrande av barns och ungas uppväxtförhållanden. Denna form av tankesätt kan ses som allmän, vilket betyder att socialpedagogiken kan användas inom flera olika områden och målgrupper. Det är frågan om att binda samman olika livsområden och olika erfarenheter hos en person till ett.

Inom socialpedagogiken så är identitetsutveckling och samhällsutveckling centralt. Dessa processer ses i sig som lärandeprocesser. Denna typ av lärande sker i möten med andra individer och i relation till samhället. En av socialpedagogikens uppgifter är att genom utmanande av normer och sociala mönster försöka utvidga samhället och bryta orealistiska normer (Cederlund & Berglund, 2014, s.35–40).

Madsen (2007, s. 17–18) beskriver även hur komplext begreppet socialpedagogik är att definiera och förstå. Man kan se på begreppet från flera vinklar. Exempelvis så kan man se socialpedagogik som en tertiär, eller tredje uppfostran som sker utanför skola, daghem och familjen. Man kan även se socialpedagogiken som förbyggande för marginalisering och utstötthet, förbyggande av uppkomsten och hjälpa problemgrupper (människor med problem gällande missbruk, kriminalitet och exempelvis olika problem anknyta till minoritet).

4.2 Dialogiskt bemötande och delaktighet

En av de mest centrala arbetssätten inom socialpedagogiken är dialogiskt bemötande. Dialogiskt bemötande syftar på relationen mellan den professionella och klienten. Det är

frågan om en kommunicerande relation mellan båda parterna. Dessutom handlar det om att båda parterna ska stå jämlikt med varandra. Båda parterna är värdefulla och ska även beaktas som värdefulla i det dialogiska bemötandet. (Nivala & Ryyänen, 2019, s. 94)

Centrala faktorer för dialogiskt bemötande är en förmåga att kunna lyssna och ta in det som den andra parten berättar. Dessutom krävs det för att dialogen ska fungera att båda parterna är öppna och kan berätta om sina upplevelser och erfarenheter. För att detta i sin tur ska fungera krävs det att det finns respekt både från klienten och från den professionella. (Mäkinen et.al. 2020, s. 129)

När man arbetar dialogiskt utgörs även en grund för empati. Detta är centralt för klienterna behöver kunna känna att de blir sedda och hörda och även tagna på allvar. Ifall det dialogiska bemötande sker empatiskt och på korrekt sätt så ger det också en bättre möjlighet för den professionella att hjälpa och stödja på ett effektivt sätt. Genom det dialogiska bemötandet kan den professionella stödja klienten att hitta egna lösningar och stärka sina egna resurser (Nivala & Ryyänen, 2019, s.162–164).

Dialogiskt bemötande är en form av social kommunikation och interaktion. Människan är till sin natur väldigt sociala varelser, vilket betyder det är naturligt för oss att vilja interagera och dela med sig av upplevelser med andra individer. Vi interaktion med andra lär människan om sig själv och sin omgivning. Samspel med andra är alltså en central del av utvecklingen hos individen och samhället. Alla interaktioner mellan individer påverkar individen, de som påverkar mest positivt är de som bemöter individen med respekt, lyssna och tar individen på allvar samt visar empati. Alla dessa punkter är centrala byggstenar för ett dialogiskt bemötande. Hurdant bemötande klienten får i början av relationen påverkar även fortsättningen. Dåligt bemötande kan i värsta fall betyda att klienten inte vill fortsätta bygga på relationen (Cederlund & Berglund, 2014, s.35–37).

Enligt Aila Wallin (2011, s.103–106) finns det ett talesätt som i sin korthet indikerar att barn och vuxna mår bäst i samverkan med varandra. Det här betyder alltså att det här till vuxnas uppgift att förse barnen med trygghet. Att skapa en trygg miljö i skolan är även en del av skolsocionomens uppgifter. Skolsocionomen ska även finnas till som stöd för lärarna. Skolsocionomen ska vara en trygg person som både eleverna och skolpersonalen

kan komma till, oberoende vad det handlar om. Det att alla vuxna i skolan arbetar tillsammans skapar i sin tur trygga nätverk för eleverna. Detta betyder även att hemmet måste vara delaktig i skolans verksamhet, och ett samarbete mellan dem måste finnas.

Det här betyder att delaktighet är extremt viktigt för tryggheten. Elevhälsan har en stor uppgift för att främja den och finnas till för elever, så de kan vara delaktiga i sin skolgång. Det är det sociala arbetet i skolan som främja delaktighet i skolan mellan eleverna. Detta är centralt för eleverna hälsa och välmående. Barn behöver känna delaktighet för att kunna utvecklas och utveckla en positiv självbild. Barnen behöver vara delaktiga i deras eget liv, alltså få bestämma själva och fritt kunna uttrycka sig (Fattore et.al, 2008, s. 7–9).

4.3 Socialt inlärande

Den sociala inläringen sker i stor del i skolan, eftersom det är där eleverna spenderar stora delar av sitt liv. I skolan sker den sociala inläringen i interaktion med kompisar och sociala grupper. I tonåren är kompisrelationer och umgänge i sociala grupper ytterst viktigt, men mycket mobbning sker under denna ålder med. Att mobbning sker kan till viss del ha och göra med sociala umgängets vikt. Om tonåring känner sig som udda kommer hen försöka efterlikna de kompisar i sociala grupperna hen vill tillhöra, för att helt enkelt passa in. I tonåren är det svårt att lära känna nya kompisar och komma in i nya grupper. Och andra tonåringar anser att någon är udda får de lätt med andra i beteendet och den som anses annorlunda blir utsatt. Vad som anses som udda kan komma från mönster som tonåringarna under flera år vittnat exempelvis hemma (Jackson & Goossens, 2020, kap 12).

Som professionell är ett av målen att skapa en meningsfull trygg relation med klienten. Om trygghet och tillit uppnås så kan den professionella bli som en förebild eller modell för klienten. Klienten kan börja efterlikna de olika attityder och sätt som den professionella visar utåt. Det här betyder att ifall den professionella visar respekt mot klienten kan klienten i sin tur börja visa likadan respekt mot andra i hans närhet. Men detta gäller även åt motsatta hållet. Om klienten upplever respektlöst bemötande kan detta visa sig i andra relationer kring hen. Den professionella fungerar även som modell för synpunkten på exempelvis etnicitet, kön, relationer, våld och rasism. Professionella har

en auktoritet, vilket innebär att klienten med stor sannolikhet ser upp till hen. När en individ ser upp till en annan kan individen omedvetet ta modell av personen hen ser upp till. Ifall det är frågan om en professionell relation måste därför det definieras och klargöras för klienten. I en professionell relation så är det frågan om att det finns en mottagare. Den professionell kan ändå vara öppen med sina upplevelser, så länge fokuset hålls på klienten (Cederlund & Berglund, 2014, s. 93–94).

Imiterande sker även hemma, barnen ser hur föräldrar beter sig och hör hur de resonerar kring olika ämnen. Detta är något som sker redan när barnen är små och fortsätter att forma dem med tiden. Bent Madsen (2007, s.129–131) skriver hur föräldrarna ofta också kastar bort sitt föräldraskap och litar på myndigheterna till allt för stor skala. Föräldrarna visar en otrygghet i sitt föräldraskap till sina barn, vilket naturligt skapar otrygghet hos barnen. Dessa osäkra mönster är i sin tur något som barnen i senare skeden börjar efterlikna.

Enligt Sandy Jackson och Luc Goossens (2020, kap 12) är det viktigt för sociala inläringen är att uppmuntra till empati och empatiskt beteende. Detta är viktig för sociala inläringen i stunden, men även för framtida sociala inläring. Jackson och Goossens (kap. 18) tar även upp aggression och hur det uppkommer hos den unga. De menar att ifall föräldrarna visar aggression och våld till barnen har de en högre chans att själva agera våldsamt och aggressivt mot andra. Även TV program och dataspel som innehåller stora mängder våld kan påverka unga och synen på våld. Den ungas gräns till att utöva våld eller aggressivt mot andra kan sänkas ifall de exponeras för våldsamt och aggressivt beteende via spel, serier eller från föräldrarna. Såklart är inte detta alltid fallet, och alla fall är en skilda. Men det går inte att neka en koppling. All aggression är inte alltid inlärt.

5 Syfte och frågeställning

Syftet med detta lärdomsprov är att genom en allmän litteraturstudie ta reda på vad som skolan och dess personal kan göra för att förebygga mobbning. Frågeställningen för studien är: Hur kan skolpersonalen förebygga mobbning i skolan?

Fokuset i arbetet kommer ligga i elever i åldern 12 till 16 åringar. Orsaken till denna begränsning är att psyket under dessa åldrar på grund av puberteten är extra utsatt. Därför är det centralt att försöka förbygga faktorer så som mobbning som kan rubba ungas välmående utöver normala hormonella faktorer.

Arbetet riktar sig mot lärare och andra professionella i skolans ansvar och kan eventuellt vara till nytta i tryggheten av skolmiljön. Det som främst behandlas är teorier och metoder som kan hjälpa förebygga mobbning och i sin tur främja psykiska hälsan bland eleverna.

6 Metod

I det här kapitlet beskrivs arbetets metod, vilket är en allmän litteraturstudie. I kapitlet tas upp val av metoder, arbetets tillvägagångssätt, urvalskriterier, analysmetod och process samt etiska aspekter.

6.1 Val av metod

Enligt Holme och Solvang (1997, s. 78) påverkas valet av forskningsmetod av flera faktorer, och forskaren måste noggrant överväga olika aspekter för att välja den mest lämpliga metoden. Forskningsfrågorna och det övergripande syftet med lärdomsprovet är centrala faktorer. Om forskningen är inriktad på att förstå människors upplevelser och åsikter kan kvalitativa metoder vara lämpliga, medan kvantitativa metoder kan vara mer relevanta om målet är att mäta och kvantifiera fenomen.

Eftersom vi ville få fram hur den professionella och personalen i skolan kan identifiera och förebygga skolmobbning så utgick vi arbetet från ett kvalitativt forskningsperspektiv. Detta är en allmän litteraturstudie. Målet med studien och forskningsfrågorna är centrala för att välja en lämplig forskningsmetod. Vi vill öka förståelsen inom ämnesområdet och vi strävar efter att ge en bred översikt och sammanfattning av tillgängliga forskningar om skolmobbning och förebyggande metoder.

Enligt Forsberg & Wengström (2008 s. 29) kan en allmän litteraturstudie också benämnas på olika sätt beroende på kontext och innehåll. Alternativa benämningar är exempelvis litteraturgenomgång, litteraturöversikt och forskningsöversikt.

En allmän litteraturstudie syftar till att sammanfatta och analysera tillgänglig forskning inom ett specifikt ämnesområde eller forskningsområde. Denna typ av studie är ofta en viktig del av forskningsprocessen och används för att skapa en översikt över den aktuella kunskapen inom ett område, identifiera bristande kunskap och rikta in forskning på områden där ytterligare undersökningar behövs. I allmänna litteraturstudier finns risken att felaktiga slutsatser dras på grund av brist på aktuell information, selektivt urval och olika slutsatser i översiktsartiklar och böcker (Forsberg & Wengström, 2008 s. 29–30).

6.2 Tillvägagångssätt

Processen för att genomföra en litteraturstudie kan delas in i flera faser för att skapa en strukturerad och systematisk tillvägagångssätt; planering, informationssamling och kritisk granskning av litteraturen (Friberg 2006 s. 46).

Vi började vårt arbete med att identifiera och definiera tydligt det övergripande ämnet för litteraturstudien. Vi formulerade forskningsfrågor och mål, samt avgränsa området för studien. Efter det utvecklade vi en sökstrategi för att hitta relevanta vetenskapliga artiklar av de tillgängliga databaserna på Arcada Finna (Libguides). Vi använde oss av databaserna EBSCO host, ERIC och ScienceDirect.

För att hitta vetenskapliga artiklar som var relevanta för vårt arbete så begränsade vi våra sökord. Vi begränsade språket på artiklarna och försökte använda oss av samma sökord på de olika språken. Exempel på sökord som vi använde var; anti-bullying, prevention of bullying, anti-bullying programs. Alla sökord samt databaser finns listade i bilaga 1.

Vi har granskat och utvärderat de hittade artiklarna för att avgöra deras relevans och kvalitet. Vi har analyserat de utvalda artiklarna, sammanfattat huvudidéerna, resultat och

metoder i varje artikel och sedan organiserat sammanfattningarna för att tydligt identifiera mönster, skillnader och likheter mellan dem.

6.3 Urvalskriterier

I en allmän litteraturstudie ska det enligt Forsberg och Wengström (2008, s. 32) finnas tydliga inklusions- och exklusionskriterier. Dessa kriterier ska hjälpa att bestämma de studier som litteraturstudien baserar sig på. Några av inklusionskriterierna för detta arbete var att alla vetenskapliga texter skulle vara skrivna och publicerade mellan åren 2016 och 2023. Dessutom var ett krav att alla artiklar och rapporter vara peer reviewed. Att artiklarna och rapporterna var öppna och fanns tillgängliga i full text var också en central inklusionskriterie.

Några exklusionskriterier var bland annat att artiklarna och rapporterna var skrivna före åren 2016. Att inte ta med texter som var irrelevanta för arbetets frågeställning och syfte var också en central exklusionskriterie. Alla artiklar skrivna på andra språk än engelska, svenska och finska exkluderades. Eftersom det var svårt att hitta vetenskapliga artiklar och rapporter på finska och svenska så uteslöts dessa språk automatiskt, men ifall någon artikel på dessa språk ändå skulle hittats skulle den potentiellt inkluderas.

Tabell 1. Inklusions- och exklusionskriterier

Inklusionskriterier	Exklusionskriterier
Peer reviewed	Inte peer reviewed
Full text	Inte tillgängliga i full text
Skrivna mellan 2016–2023	Skrivna före 2016
Öppna och gratis på internet	Låsta artiklar och rapporter
Relevant tema (målgrupp 12–16, fokus på mobbningsförebyggande arbete)	Irrelevanta teman (berörde inte mobbningsförebyggande arbete i skolan, fel målgrupp)

Skrivna på engelska, svenska eller finska	Skrivna på varken engelska, svenska eller finska
---	--

Vi har använt oss av vetenskapliga artiklar från olika databaser, och fått ett bredare och mer internationellt perspektiv om skolmobbing som fenomen, bakomliggande faktorer samt förebyggande åtgärder.

Granskning av källan är ett centralt steg när man väljer artiklar och information att analysera. Enligt Holme och Solvang (1997, s. 130–137) så gäller det att man söker efter material som är relevant till källan. Att fundera på källans ursprung är centralt eftersom det är viktigt att analysera ifall artikeln är tillförlitlig. Det handlar alltså om att vara källkritisk. Nästa steg är att tolka informationen i materialet, det vill säga att bilda en uppfattning och en helhet av vad materialet innehåller. Sista steget är att ifrågasätta ifall materialet är användbart för vårt syfte. Detta görs genom att fokusera på innehållet i materialet, säkerheten av källan, fundera på ifall man på ett etiskt och ärligt kan återge informationen från materialet, fundera om man själv kan förstå materialet och fundera på ifall upphovsmannen uppfyller de etiska och moraliska krav som krävs.

Vi har granskat valda artiklar och rapporter på basen av dessa frågor. Vi har förhållit oss källkritiska och noga funderat igenom ifall materialet är relevant och fungerar i förhållande till våran frågeställning.

6.3.1 Analysmetod och process

Att göra en analys av insamlat material för arbetet är en viktig och tidskrävande process. Det är frågan om att sammanfatta och klargöra viktiga punkter och teman utgående från en stor mängd material och information. Innehållsanalys är en användbar metod för analysprocessen. Kännetecknen för en innehållsanalys är en systematisk och stegvis identifiering av gemensamma teman och mönster i det insamlade materialet. När en innehållsanalys utförs sammanställs en helhetsanalys, en helhet av texterna framkommer. Innehållsanalys är en optimal metod för att analysera texter (Forsberg & Wengström, 2008, s. 149–151).

För detta arbete valde vi att använda oss av en induktiv innehållsanalys, eftersom processen passar bra i bearbetning av information i textformat. Enligt Holme och Solvang (1997, s. 141–142) är en innehållsanalys en optimal metod för att sammanställa och se helheten i insamlat material.

En induktiv innehållsanalys består av flera steg. Första steget går främst ut på att läsa artiklarna och förstå innehållet av dem. Efter det läser man ytterligare flera gånger igenom texten och antecknar och markerar viktiga centrala punkter och meningar. Efter det gäller det att ge koder till dessa meningar man hittat i texten. Koderna kan sedan kategoriseras och ordnas till mindre sammanhang. Steget efter detta är att tematisering; kategorierna som bildats på basen av koderna kan sammanfattas i teman, i antingen flera eller ett enskilt tema. Ibland kan det behövas underteman till övergripande temana. När temana och kategorierna skapas söks mönster och sammanhang i alla artiklar. Tillslut analyseras och diskuteras resultatet (Graneheim & Lundman, 2003, s. 3-5; Forsberg & Wengström, 2008, s. 153).

Figur 1. Sammanfattning av analysprocessen

Analysen av materialet för detta arbete följde ovan beskrivna mall som också brett synliggörs i figur 1. Alla texter bearbetades och analyserades flera gånger och anteckningar över centrala informationen gjordes. Efter det söktes sammanhang och mönster i informationen. När alla enskilda texter var analyserade diskuterades och analyserades tillsammans de gemensamma faktorerna som framkommit och koder skapades. Koderna bildade sedan grupper som utgjorde våra teman. Detta skapade en helhet och mönster utifrån alla artiklar framkom. Vi sammanställde även observationer i ett diagram för att synliggöra analysen och resultatet.

6.4 Etiska aspekter

Att följa en god och etisk vetenskaplig praxis är viktigt. I detta arbete följer vi TENKS (Forskningsetiska delegationen, 2023) riktlinjer för god vetenskaplig praxis. Enligt TENKS grundprinciper gäller det att säkerställa tillförlitlighet i arbetet; säkerställa att kvaliteten på arbetet när det kommer till användning av resurser och metoder. Dessutom Gäller enligt TENKS det att upprätthålla ärligt arbete, respekterande arbete och utföra arbetet ansvarsfullt.

Enligt Holme och Solvang samt Forsberg och Wengström (1997, s. 32–33; 2008, s. 77–78) får inte människor eller individers värde skadas eller utnyttjas. Dessutom får inte individer användas som medel för att uppnå ett specifikt mål. Det är etiskt fel att tolka och leta fram information som följer egna åsikter och värderingar för att uppnå det resultat som önskas av en själv.

Att arbetet följer en god vetenskaplig praxis innebär även att det redovisas grundligt för de artiklar som används för studien. Dessutom upprätthålls god vetenskaplig praxis ifall valda artiklar också följer etiska riktlinjer, samt gott igenom peer review. Dessutom får inte fusk eller plagiat framkomma i arbetet (Forsberg & Wengström, 2008, s.77–78).

I utförande av detta arbete har vi förhållit oss ärliga och öppna. Vi har valt artiklar och rapporter som inte nödvändigtvis ger det svar som önskas för resultatet. Vi respekterar andra författare till artiklarna och rapporterna genom att hänvisa till deras arbete korrekt och inte tolka innebörden i arbetena enligt våra åsikter. Kvaliteten på arbetet säkerställs genom vårt noggranna redovisande och utförande av arbetet.

För att minska risken för plagiat och fusk, spenderade vi mycket tid på att läsa igenom relevant information. Texten i detta arbete är producerat och formulerat av oss, att avstå från att plagiera och avskrivning har varit centralt i utförande av arbetet.

Etiska aspekter inom egna yrkesetiken var även viktigt att beakta i arbetet. Att förhålla sig till människor lika värde samt att ta i hänsyn solidaritet var kritiskt i utförande i arbetet. Att inte kränka någons integritet och inte skada någon genom detta arbete var kritiskt och en prioritet.

7 Resultat

I det här kapitlet presenteras resultatet av innehållsanalysen. Resultatet baserar sig på 10 artiklar. I texten kommer vi hänvisa till artiklarna med nummer som är synliga i bilaga 2. Vi har indelat resultatet i koder, kategorier och teman. Tabell 1 synliggör en översikt av resultatets koder, kategorier och teman. Även om resultatet består av två teman, så är de starkt kopplade med varandra, vilket betyder att de formar en helhet och bör läsas i förhållande med varandra.

Tabell 2. Resultatredovisning

Koder	Kategorier	Teman
Lärarrollen Trygg inlärningsmiljö Lärarnas arbetsattityd Samarbete mellan annan personal Säkerhetsåtgärder Personalens närvaro Delge information Involvera föräldrarna Sprida medvetenhet om mobbning Finnas till som emotionellt stöd	Personalinsatsen	Skolpersonalen ansvarar för att skapa en trygg skolmiljö
Samspelet i klassen Klassens delaktighet Samarbete mellan kompisarna Jämlik bemötande Delaktighetskänsla Samförstånd i klassen Gruppsyck inom klassen	Klassmiljö	
Lättillgänglig information Förebyggande program Regelbundet förebyggande arbete Reflektion över scenario Lösningssinriktat arbetssätt	Förebyggande arbetsmetoder	

Kamratstöd Empati mot andra elever Identifiera sig med scenarion Sympati mot andra elever Sociala färdigheter Respekt för varandra i klassen	Medmänsklighet	Elevernas möjlighet till tillväxt genom mobbningsförebyggande program
Stärka självkänslan hos eleverna Möjlighet till självreflektion Stärka elevernas självkänedom Elevers ansvar Elevernas förmåga att skydda sig själva Elevers beslutsförmåga Elevernas mod att ingripa Känsloreglering hos eleverna Elevernas resiliens mot mobbning Konfliktlösning mellan kompisarna Saklig kommunikation	Personlig utveckling	

7.1 Skolpersonalen ansvarar för att skapa en trygg skolmiljö

Resultatet i vår studie visar att skolpersonalen ansvarar för att förebygga skolmobbning och bidra till en trygg inlärningsmiljö. En trygg inlärningsmiljö uppkommer när skolpersonalen finns tillgänglig och närvarande för eleverna i skolan. Läraren bidrar även till klassandan och tryggheten i enskilda klasser (2, 3, 6, 7, 10).

En lärare som bidrar till en god och trygg inlärningsmiljö är närvarande bland både elever och annan personal. Detta betyder att de även samarbetar med annan personal i skolan. All personal i skola samarbetar med att bygga upp säkerheten i skolan (2, 6, 7, 10). En god lärare involverar även elevernas föräldrar i mobbningsförebyggande arbete, samt delger information om förebyggande arbetet till föräldrarna (3 & 7).

Enligt resultatet i vår studie kan lärare och annan skolpersonal till exempel förebygga mobbing genom att erbjuda lättillgänglig information som både föräldrar och elever kan ta del av. Den lättillgängliga informationen innehåller information om mobbing samt eventuellt ordnande av mobbningsförebyggande program. Att det finns tillgänglig information för både elever och deras föräldrar bidrar till spridningen av information angående mobbning, samt förebyggande åtgärder (3 & 7). Resultatet visar även att program som innehåller aspekter som eleverna kan konkret involvera sig i fungerar bra. Det är läraren och annan personal som ser till att dessa övningar och program genomförs smidigt och att de genomförs korrekt (1, 3, 5, 7).

Läraren ansvarar för att upprätthålla förebyggande arbete i klassen, vilket betyder att förebyggande arbete upprätthålls regelbundet. Det gäller att läraren är uppmärksam över klassandan, observerar interaktioner bland eleverna och behandlar eleverna jämlika och med respekt. Läraren har en viktig roll att finnas som emotionellt stöd för eleverna. Läraren bör sträva efter att skapa en miljö där elever känner sig trygga att vara sig själva, och känner att de kan lita och diskutera om jobbiga samtalsämnen som mobbning (2, 3, 6, 7, 10).

Resultatet visar även att läraren bör sträva efter att skapa en klassmiljö där alla kan samarbeta med varandra och eleverna känner sig bekväma att uttrycka sina åsikter och idéer. Eleverna i klassen är delaktiga i skapandet av klassregler och diskuterar värderingar. Eleverna bör även reflektera på sitt eget beteende och tänka på hur de kan i klassen förebygga negativa beteenden. Då klassen har kommit till en överenskommelse om klassregler är det lärarens ansvar att kommunicera och försäkra att allas åsikter har blivit hörda och att klassen nått ett samförstånd (2, 3, 5).

7.2 Elevernas möjlighet till tillväxt genom mobbningsförebyggande program

Resultatet av vår studie visar att eleverna arbetar på sin personliga tillväxt är viktigt för att kunna förebygga mobbningen. Eleverna måste själva göra arbetet för sin utveckling, men att delge kunskap och möjlighet för detta är lärarnas och skolpersonalens ansvar (3, 4, 5, 10).

Tillfällen där eleverna kan öva på och bygga upp sin empati mot andra elever är viktiga. Att eleverna får ta del av aktiviteter som bygger på deras kunskap om empati samt utvecklar deras empati är effektiva för att förebygga mobbning på långsikt. Dessutom är även en baskunskap om både empati och hanteringsstrategier en positiv detalj för mobbningsförebyggande program (1, 4, 5, 6, 9). Genom att eleverna deltar i aktiviteter där de kan identifiera sig med scenarion och hypotetiska situationer relaterade till mobbning, främjar också deras empatikänsla och förståelse om mobbning. Detta främjar även elevernas sociala utveckling, vilket också minskar på mobbning (1, 3, 5, 8, 9).

Resultatet visar även att klasser där eleverna visar respekt och känner delaktighet är centralt för att förebygga mobbingssituationer. I klasser där det visas empati och stöd mot varandra är en inlärningsmiljö som också främjar delaktighet (2, 5, 6, 7,). Eleverna måste ta ansvar för sitt eget agerande och ta ansvar över sina egna beslut. Det är viktigt att eleverna utvecklar en god och saklig kommunikation sinsemellan. Saklig och god kommunikation mellan eleverna och lärarna är också centralt (2, 3, 4, 5, 8).

Eleverna har även själva ansvaret att ingripa i mobbningssituationer ifall de råkar vittna en. Att eleverna får kunskap och kan utveckla sin empati och förståelse för mobbningssituationer hjälper till att bygga upp modet att ingripa (1, 3, 4, 8, 10). Dessutom är det viktigt för offren att arbeta på sin resiliens och på sin förmåga att skydda och stå upp för sig själv (1 & 3).

Olika tillfällen och möjligheter för eleverna att utföra självreflektion ökar även deras möjlighet att öka både sin självkänsla och sitt självförtroende, vilket även visades tydligt i vår studies resultat (3, 4, 8, 9). Att eleverna arbetar med självkännedom genom självreflektion hjälper även dem att förstå sina känslor som i sin tur hjälper dem att lära sig reglera sina egna känslor (1 & 8). Att eleverna har god känsloreglering medföljer även kunskap att lösa konflikter mellan kompisar (8 & 10).

8 Diskussion

I det här kapitlet diskuterar vi om resultatet. Vi diskuterar även metoden och forskningsprocessen. Dessutom framställer vi en slutsats och lyfter fram potentiella aspekter för vidare forskning.

8.1 Resultatdiskussion

I resultatet framkom hur det är fast i skolpersonalen att upprätthålla en trygg inlärningsmiljö. Den trygga inlärningsmiljön uppkommer då lärare och annan personal är tillgänglig och närvarande (2, 3, 6, 7, 10). Det är alltså viktigt för lärare och skolpersonal att upprätthålla ett dialogiskt bemötande med eleverna. Genom dialogiskt bemötande framkommer enligt Nivala och Ryyänen (2019, s. 94) en jämlik balans mellan eleverna och personalen, samt trygg kommunikation. Personalen och lärare i skolan arbetar även socialpedagogiskt och försöker förebygga utstötthet i senare skeden i livet (Madsen, 2007, s.35–40).

Det framkom även i resultatet hur lärare bör samarbeta med annan personal, till exempel skolsocionomer (2, 6, 7, 10). Tillsammans med lärare bidrar skolsocionomen till säkerheten i skolan och utvecklar mobbningsförebyggande strategier. Skolsocionomen kan även trygga skolmiljön genom att skapa välkomnande och utrymmen i skolan. I dessa utrymmen kan eleverna känna sig trygga, och även tryggt rapportera om potentiell mobbning till en vuxen (Whitted & Dupper, 2005, s. 169–170). För att arbetet mellan personalen ska fungera så bör dialogisk bemötande förekomma mellan dem. Dessutom behöver det finnas dialog mellan skolan och hemmet, och föräldrarna ska vara delaktiga inom skolans arbete (Wallin, 2011, s.103–106).

Lärare och personal kan förebygga och hantera mobbning genom att informera elever och föräldrar om mobbningsförebyggande program, strategier och arbete. Det är viktigt att lärare kommunicerar tydligt för elever samt föräldrar om kommande program (Whitted & Dupper, 2005, s. 169–170). I resultatet visade det sig vara viktigt att involvera föräldrarna (3 & 7).

Ett resultat som kom fram i vår studie är att det är viktigt att lärare upprätthåller förebyggande arbete i klassen. Lärare bör använda mobbningsförebyggande material i sin undervisning, som regelbundna klassmöten för att främja delaktighet och samarbete (2, 3, 6, 7, 10). Lärarrollen är viktigt för att skapa trygga nätverk för eleverna där de kan känna sig delaktiga och utveckla en positiv självbild, vilket även Fattore et.al. (2008, s. 7–9) bekräftar. Skolsocionomen kan vara en trygg och tillgänglig vuxen som eleverna kan vända sig till. Hen kan stödja eleverna i att förändra sina beteendemönster och utveckla sociala och emotionella färdigheter (Whitted & Dupper, 2005, s. 169–170).

Att eleverna känner sig delaktiga i skapandet av gemensamma klassregler noterades även i resultatet (2, 3, 5). Eleverna behöver känna att de är delaktiga och får uttrycka sig själva fritt. Eleverna behöver känna sig hörda även i klassammanhang (Fattore et.al., 2008, s. 7–8). Att eleverna får vara med och skriva klassreglerna främjar även deras uppväxt och kopplar deras erfarenheter utanför skolan till skolmiljön. Detta är en form av socialpedagogiskt tänkande, där flera erfarenheter hos en individ kopplas samman till ett (Madsen, 2007, s. 16).

Som det redan framkom tidigare, så är det främst läraren och skolpersonalen som delar strategier och ger möjlighet till personlig utveckling för elever. Men en del av ansvaret ligger hos eleverna (3, 4, 5, 10).

Resultatet tyder på att utvecklandet av empatiska färdigheter är centralt för att förebygga mobbning inom skolan (1, 4, 5, 6, 9). Utveckling av social kompetens förebygger beteendemönster som är kopplade till mobbning. Enligt Olweus (i Menesini & Salmivalli, 2017 s. 243–245), saknar mobbare social kompetens. Det innebär att de har svårigheter med empati, människorelationer, kommunikation och konflikthantering. Resultatet visade att en förkunskap inom empati och mobbning har positiv effekt inom mobbningsförebyggande arbete. Men redan att eleverna involverar sig i programmet främjar empatiska färdigheter och förståelsen för mobbningskonsekvenser (1, 3, 5, 8, 9). Empatin och sociala kompetenser främjas av sociala interaktioner. Det är viktigt att eleverna känner sig delaktiga och att de tillhör gruppen för att det ska ha en positiv effekt (Jackson & Goossens, 2020, kap 12).

Klasser där eleverna har en uppmuntrande, stödjande och empatisk atmosfär bidrar även till en delaktighetsfrämjande inlärningsmiljö (2, 5, 6, 7). Att alla agerar i situationer där de upplever någon blir orättvist behandlad, skapar en tryggare och säkrare stämning som kan förbygga mobbning i klassen (Carmona-Rojas, Ortega-Ruiz, Romera & Bravo, 2023, s. 166).

Ofta i mobbningssituationer är offret utsatt på grund av en uppfattade olikhet. Eleven som anses olik blir lätt offer för mobbaren, ifall mobbaren har högre status i klassen har hen lätt att locka andra med i beteendet (Jackson & Goossens, 2020, kap 12; Carmona-Rojas, Ortega-Ruiz, Romera & Bravo, 2023, s. 166). Det är elevernas ansvar att ta ansvarsfulla och sakliga beslut samt att kommunicera. Eleverna själva har ansvaret att hålla klassandan uppe (2, 3, 4, 5, 8).

Eleverna har också enligt resultatet eget ansvar att ingripa i en mobbningssituation som de vittnar (1, 3, 4, 8, 10). Detta är något som åtgärdsprogrammet KiVa skola arbetar för. KiVa skola syftar bland annat till att uppmuntra elever att ingripa när det ser att någon blir illa behandlad. Varje elev ansvarar för att anmäla om mobbningssituationer till skolpersonalen och medla till mobbaren att hans beteende inte tolereras (Salmivalli & Poskiparta, 2012, s. 43–44).

I artiklarna 1 och 3 framkom även att resiliensen hos offret är en faktor som bör arbetas på, så att mobbningen minskar. I socialpedagogiken arbetar man för att minska på utstötthet. Socialpedagogikens uppgift är bland annat att våga bryta och utmana normer och sociala mönster (Cederlund & Berglund, 2014, s.35–40). Det här betyder att om offret tillsammans med en förtroendefull vuxen kan arbeta på sina styrkor och våga utmana normerna kan förebygga mobbning. Självreflektion visade sig också vara ett sätt minska på mobbning. Reflektionen kan medfölja beteendeförändringar och positivt agerande (3, 4, 8, 9).

Frågeställningen för detta arbete var hur kan skolpersonalen förebygga mobbning i skolan? Orsaken till det här temat var mängden mobbningsrelaterade nyhetsartiklar som ökat under de senaste åren.

Vi valde att dela upp resultatet i två delar, lärarnas och personalens ansvar samt elevernas möjlighet att personligen utvecklas genom de mobbningsförbyggande metoderna. Detta beslut grundade sig att resultatet visade ett klart ansvar hos lärare och personal, men även vikten av personlig tillväxt hos eleverna själva. Viktigt är att påpeka att elevernas personliga tillväxt ändå till stor del är fast i lärarnas och personalens ansvar. Det är personalen som måste se till att det diskuteras i skolan om mobbning, självreglering, empati, mobbningskonsekvenser och vikten i att ingripa ifall man vittnat mobbning.

Sammanfattat så är lärarnas ansvar att främja delaktighet och säkerhet i klassen. De ska finnas till som stöd, på alla plan men främst emotionellt. Lärarstilar påverkade inte mobbningssituationer. Att regelbundet hålla någon form av mobbningsförebyggande program, i form av diskussioner eller scenarion, behövs för att upprätthålla effekten av mobbningsförebyggande arbete. Personalens och lärares arbetsattityd är även centralt, att följa god moral och etiska riktlinjer i arbetet är viktigt. Dessutom så måste läraren genuint vara intresserad att främja elevernas välbefinnande. Som lärare är samspelet med föräldrar och annan personal i skolan kritisk. Information måste vara lätt tillgängligt för både eleverna och föräldrar. Det är också viktigt att konkret ge utbildning och involvera föräldrarna i det mobbningsförbyggande arbetet, till exempel genom regelbundna möten.

Eleverna behöver få möjlighet till självreflektion genom olika interagerbara uppgifter. Dessa uppgifter ger en möjlighet för eleverna att utveckla sin empatiska förmåga och själva spegla sig i olika hypotetiska mobbningsscenarion. Att eleverna kan se och förstå alla roller i en mobbningssituation (mobbare, offer och åskådare) är också viktigt för att utveckla empatin och samförstånd. Eleverna lär sig sociala färdigheter genom socialt inlärande i klassen och i skolan. Att eleverna övar på saklig och god kommunikation sinsemellan och med lärare är också viktigt för att förebygga framtida mobbning och konflikter.

Genom att läraren behandlar alla i klassen jämlikt, visar hen ett gott exempel för eleverna som i sin tur kan leda till en bättre klassanda.

Det är värt att betona att resultatet kan vara svårt att tillämpa i sin helhet inom skolverksamheten. Skolmobbning är ett komplext och brett begrepp och att hitta en

entydig lösning är svårt. För att ingående kunna bekämpa och förebygga mobbning skulle mycket mera resurser, så som tid och personal krävas.

8.2 Metoddiskussion

Vi hade planerat att göra en intervjustudie, men på grund av den nya planen för lärdomsprov så var det inte möjligt på grund av tidsbrist. På grund av arbetets syfte och frågeställning, samt rekommendation från lärare så bestämde vi oss att skriva en allmän litteraturstudie. Allmänna litteraturstudien gav oss en bred inblick i ämnet.

Våra artiklar ger oss ett brett internationellt perspektiv på mobbning och mobbningsförebyggande arbete. Det skulle varit bra att hitta mera nordiskt och finskt material för analysen. Samtidigt fick vi en bred syn och kan koppla resultatet till den finska skolkulturen.

Vi använde oss av en induktiv innehållsanalys som lämpade sig bra för att analysera och se olika mönster i artiklarna. I början var det svårt att förstå hur en induktiv innehållsanalys fungerade, men när vi kom igång med analysen så blev det tydligare för oss. Innehållsanalysen gav oss en bred helhet som också gick att visualisera. Vi önskar att vi skulle hitta mer konkreta svar från artiklarna. Den induktiva innehållsanalysen gav bredare svar än önskat.

Som nämnes i resultatdiskussionen, skulle det ha varit bra att hitta mer finska eller nordiska artiklar. Här skulle det ha varit bättre att ha tillgång till andra databaser som skulle haft fler relevanta träffar på svenska eller finska.

Även om vi försökte att inte välja artiklar på basen av egna åsikter så fanns risken där på grund av val av metod. Litteraturstudien utgör alltid en risk för selektivt urval av artiklar.

Ett problem som framkom var tidspress. För att göra en grundlig litteraturstudie skulle mera tid än det vi hade tillgång till varit önskat. Resultatet skulle ha blivit mera konkret ifall tidsramen varit längre.

Vi kan konstatera att det fanns mindre material än vad vi hade tänkt oss. Begränsningen av relevant material ledde till ett mindre konkret resultat. Problemet kan ha varit sökorden samt tidsintervall av artiklarna. Dessutom blev det problematiskt att hitta artiklar som utomstående kan öppna och läsa.

8.3 Förslag på vidare forskning

Detta arbete innehåller en bas för att förstå vad lärare och skolpersonal kan göra för att förebygga mobbning i skolan. Resultatet ger inblick i både vikten av trygg skolmiljö, delaktighet samt vikten i att främja elevernas egen utveckling, främst socialt.

Medan vi utförde sökandet av artiklar lade vi märke till att det redan finns många forskningar omkring ämnet. Det finns material baserade på litteraturöversikter samt på empiriska studier. På grund av detta, och det som vi redan nämnt i föregående delkapitel, skulle forskning som gav konkreta, realistiska svar vara användbara. Mera forskning inom de nordiska länder och mobbningssituationerna i Norden skulle även vara optimalt. Forskning som tar fasta på hur man med socialt lärande kunde förebygga mobbning kunde vara en bra idé.

Socialpedagogik är en term som framkommer sällan i skolkontext. I framtida forskning skulle man därför kunna ta upp socialpedagogik mera ingående. Inom skolan används socialpedagogik mycket, även om det inte skrivs klart ut. Därför skulle en konkretisering och förståelse för detta vara centralt och viktigt att behandla. Socialpedagogik är mycket användbart inom mobbningsförebyggande arbete, eftersom det är ett brett begrepp.

Att involvera föräldrar är även någon som kunde diskuteras. Vi tror att mobbning är något som ofta inte tas upp i hemmen och därför tror många föräldrar att det inte sker i stor grad som det gör. Att involvera föräldrarna i program som är till för mobbningsförebyggande skulle ha en stor vikt och påverkan. Att undervisa föräldrarna och hålla föreläsningar och workshoppar för dem skulle med stor sannolikhet öka medvetenheten. Ökad medvetenhet förebygger också effektivt mobbing.

Källor

- Albayrak, S., Yıldız, A., & Erol, S. (2016). Assessing the effect of school bullying prevention programs on reducing bullying. *Children and Youth Services Review*, 63, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.02.005>
- Carmona-Rojas, M., Ortega-Ruiz, R., Romera, E., & Bravo, A. (2023). Aggressive and Defensive Behavior, Normative, and Social Adjustment in the Complex Dynamics of School Bullying. *Psychosocial Intervention*, 32(3), 165–175. <https://doi.org/10.5093/pi2023a11>
- Cederlund, C., Berglund, S-A. (2014). Socialpedagogik – pedagogiskt social arbete. Liber
- Cederlund, C., Eriksson, L., Ringsby Jansson, B., Svensson, L.A. (2020). *I huvudet på en socialpedagog, en studie om yrkesverksamma välfärdsarbetare och deras föreställningar om socialpedagogik* (Rapport 2020:3). Högskolan Väst. <https://hv.diva-portal.org/smash/get/diva2:1503522/FULLTEXT01.pdf>
- Fattore, T., Manson, J., Watson, E. (2008). When children area sked about their well-being: Towards a framework for guiding policy. *Child indicators research*. 58–77. [10.1007/s12187-008-9025-3](https://doi.org/10.1007/s12187-008-9025-3)
- Forsberg, C., Wengström, Y. (2008). *Att göra systematiska litteraturstudier – värderingar, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. Natur & Kultur
- Forskningsetiska delegationen. (7.9.2023). *God vetenskaplig praxis (GVP)*. <https://tenk.fi/sv/forskningsfusk/god-vetenskaplig-praxis-gvp>
- Friberg, F. (2006). *Dags för uppsats –Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur.
- Goodwin, J., Bradley, S. K., Donohoe, P., Queen, K., O’Shea, M., & Horgan, A. (2019). Bullying in Schools: An Evaluation of the Use of Drama in Bullying Prevention. *Journal of Creativity in Mental Health*, 14(3), 329–342. <https://doi.org/10.1080/15401383.2019.1623147>
- Graneheim, U.H., Lundman, B. (2003). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2). 105-112. DOI: [10.1016/j.nedt.2003.10.001](https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001)
- Holme, I.M., Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur
- Höistad, G. (1994). *Mobbning*. Informationsförlaget

- Karatas, H., Ozturk, C. (2020). Examining the effects of a program developed to address bullying in primary school. *Journal of pediatric research*, 7(3). 243-250. DOI:[10.4274/jpr.galenos.2019.37929](https://doi.org/10.4274/jpr.galenos.2019.37929)
- Institutet för hälsa och välfärd. (2021). *Elev och studerandevård*. <https://thl.fi/sv/web/barn-unga-och-familjer/social-och-halsovardstjanster/elev-och-studerandevard>
- Institutet för hälsa och välfärd. (2023). *Välbefinnandet bland barn och unga - Enkäten Hälsa i skolan 2023*. <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/statistik-och-data/statistik-efter-amne/barn-unga-och-familjer/valbefinnandet-bland-barn-och-unga-enkaten-halsa-i-skolan>
- Jackson, S., Goossens, L. (2020). *Handbook of adolescent development*. Psychology Press
- Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2013/20131287#Pidm46494957972672>
- Lagen om grundläggande utbildning (21.8.1998/628) <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=skola#L7P29>
- Letendre, J., Ostrander, J. A., & Mickens, A. (2016). Teacher and Staff Voices: Implementation of a Positive Behavior Bullying Prevention Program in an Urban School. *Children & Schools*, 38(4), 237–245. <https://doi.org/10.1093/cs/cdw032>
- Madsen, B. (2007). *Socialpedagogik*. Studentlitteratur
- Manesis, N., Chatzidaki, Z., Gialamas, M. (2022). Applying De Bono's six thinking hats for an anti-bullying program. *Journal and education and learning*, 16(4). 440-447. <https://doi.org/10.11591/edulearn.v16i4.20545>
- Menesini, E. & Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22 (1), 240–253. <https://doi.org/10.1080/13548506.2017.1279740>
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. (2020). *Ammattina sosionomi*. Sanoma Pro Oy
- Nivala, E., Ryyänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka – kohti inhimillisempi yhteiskunta*. Gaudeamus
- Olweus, D., (1991). *Mobbing i skolan, vad vi vet och vad vi kan göra*. Almqvist & Wiksell
- Panfilova, V., Aleksey, P., Gerasimova, Y., Yulianna, E. (2021). Adolescent bullying prevention program in educational institutions: from comprehensive research to

- modification. *Journal of social studies education research*, 12(3). 343-367.
<https://jsser.org/index.php/jsser/article/view/3088>
- Pérez-Jorge, D., Alonso-Rodríguez, I., Arriagada-Venegas, M., & Ariño-Mateo, E. (2023). Restorative methods as a strategy for the prevention of violence and bullying in primary and secondary schools in Mexico: An exploratory study. *Hliyon*, 9(7).
<https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e18267>
- Polisen. (u.å). *Skolmobbing kan vara ett brott*. <https://polisi.fi/sv/skolmobbing-kan-vara-ett-brott>
- Roland, E. (1983). *Mobbning, att förebygga och bearbeta gruppvåld bland barn och ungdom*. Liber
- Rončević Zubković, B., Kolić-Vehovec, S., Smojver-Ažić, S., Martinac Dorčić, T., Pahljina-Reinić, D. (2022). The role of experience during playing bullying prevention serious game: effects on knowledge and compassion. *Behaviour & information technology*, 41(2). 401-415. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2020.1813332>
- Salmivalli, C. & Poskiparta, E. (2012). Making bullying prevention a priority in Finnish schools: The KiVa antibullying program. *New Directions for Youth Development*, 2012 (133), 41–53. <https://doi.org/10.1002/yd.20006>
- Smith, PK. (2016). Bullying: Definition, Types, Causes, Consequences and Intervention. *Social & Personality Psychology Compass*, 10 (9), 519–532. DOI: <https://doi.org/10.1111/spc3.12266>
- Undervisnings- och Kulturministeriet. (u.å.). *Elev- och studerandevård*. <https://okm.fi/sv/elev-och-studerandevard>
- UNICEF Sverige. (2018). *Barnkonventionen: FN:s konventionen om barnets rättigheter*. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>
- Utbildningsstyrelsen. (u.å.). *Elev- och studerandevård*. <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/elev-och-studerandevard>
- Wallin, A. (2011). *Sosiaalityö koulussa – avaimia hyvinvointiin*. Tietosanoma)
- Whitted KS, & Dupper DR. (2005). Best practices for preventing or reducing bullying in schools. *Children & Schools*, 27 (3), 167–175. <https://doi.org/10.1093/cs/27.3.167>
- Yu, S., & Bikar Singh, S. S. (2023). Preventing School Bullying: Examining the Association between Classroom Management, Classroom Climate, and Relational Aggression and Victimization. *International Journal of Education and Practice*, 11(2), 232–243. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1390703.pdf>

Zhu, Y., & Teng, Y. (2022). Influences of teachers, students and school climate on bullying victimization: Evidence from China. *Best Evidence in Chinese Education*, 12(1). 1547-1571. DOI <https://doi.org/10.15354/bece.22.or065>

9 Övriga källor

Hufvudstadsbladet. (24.8.2022) *Nästan en av tre elever som mobbas berättar inget – ”Arbetet mot mobbning inte alltid förankrat”*. <https://www.hbl.fi/artikel/909b7deb-c0f5-4037-997f-fff8abbc5d17>

Svenska Yle. (2.6.2023). *Allt fler åttor och nior upplever mobbning varje vecka – och många känner ångest*. <https://svenska.yle.fi/a/7-10035523>

Svenska Yle. (4.9.2023). *Skolan slätade över rasistiska påhopp: ”Ingen lyssnade på oss”*. <https://svenska.yle.fi/a/7-10040808>

Yle uutiset. (18.9.2023). *Koulukiusaamisesta kirjoittanut Elina Välimäki: ”Kiusaaminen ei ole vain kiusaajan ja kiusatun välinen asia, kyse on jostain paljon isommasta”*. <https://yle.fi/a/74-20049752>

Yle uutiset. (18.9.2023). *14-vuotias hakattiin koulussa kahdesti samana päivänä – oikeus tuomitsi kolme nuorta ehdollisiin vankeusrangaistuksiin*. <https://yle.fi/a/74-20050361>

Bilaga 1. Databasinsamling

Databas	Datum	Sökord	Antal träffar	Antal använda träffar
EBSCO	25.10.2023	“Social pedagogy”, “prevention bullying”, “in high school”	9	1
EBSCO	25.10.2023	“Anti-bullying”, “junior high school”, “preventing bullying in schools”	17	1
ERIC	26.10.2023	“Anti-bullying programs”, “School”	17	1
ERIC	26.10.2023	“Bullying prevention”, “Junior high”	3	1
ERIC	21.11.2023	“Anti-bullying”, “school”	49	1
ERIC	30.10.2023	“School bullying”	283	1
ScienceDirect	30.10.2023	“Anti-bullying programs”, “results or effects or outcomes”	264	1

ScienceDirect	30.10.2023	“Anti-bullying”, “Prevention program”	35	1
EBSCO	1.11.2023	“Prevention of bullying”, “Programs in schools”	221	1
EBSCO	21.11.2023	“Prevention of bullying”, “Programs in schools”, “Teachers”	81	1

Bilaga 2. Inkluderade publikationer

Nr.	Författare, År.	Databas	Titel	Syfte	Resultat
1	Barbara Rončević Zubković, Svjetlana Kolić- Vehovec, Sanja Smojver- Ažić, Tamara Martinac Dorčić, Rosanda Pahljina- Reinić. 2022	EBSCO	The role of experience during playing bullying prevention serious game: effects on knowledge and compassion	Undersöka om upplevelsen av att spela ett serious game, för att förebygga mobbning, påverkade kunskap om hur eleverna ska reagera i mobbningssituationer och påverkan på medkänsla.	Mobbningssituationer kan förebyggas med hjälp av serious game. Serious games kan vara fungerande i samband med läraaktiviteter och andra mobbningsförebyggande program. Kunskap före spelet hade en positiv påverkan på kunskap efter spelet.
2	Zhy, Y., &Teng Y. 2022	ERIC	Influences of teachers, students and school climate on bullying victimization: Evidence from China	Forskning av sambandet mellan olika skolrelaterade faktorer och tonåringars upplevelse av att vara mobbningsoffer.	Kön, ekonomiskt, socialt och kulturellt status utgjorde en factor för att vara utsatt för mobbning. Elever med stark tillhörighetskänsla hade mindre risk att vara med i allvarlig mobbning. Skolmiljö var delaktighet, samarbete och disciplin uppmuntrades visade sig vara positiva för anti-mobbning.

3	Karatas, H., Ozturk, C. 2020	ERIC	Examining the effects of a program developed to address bullying in primary school	Studien gick ut på att försöka ta reda på vare sig ett skapat mobbningsförbyggande program var effektivt, på kort- och långsikt.	Programmet visade sig ha positiv inverkan på långsikt. Det skedde en drastisk minskning i offernivåerna.
4	Panfilova, V., Aleksy, P., Gerasimova, Y., Yulianna, E. 2021	ERIC	Adolescent bullying prevention program in educational institutions: from comprehensive research to modification	Studien tog reda på hur mobbningsförbyggande var insatt i skolan och utbildningsprogrammet och hur de påverkade tonåringarna.	Personlighet hos eleverna hade en skillnad hos både offer och mobbare. Effektiva anti-mobbingsprogram borde fokusera på elevernas personligheter och ålder. Anti-mobbingsprogram ska fokusera på rehabilitering. Efter utförande av programmet minskade mobbning drastiskt.
5	Manesis, N., Chatzidaki, Z., Gialamas, M. 2022	ERIC	Applying De Bono's six thinking hats for an anti-bullying program	Forska i om De Bono's six thinking hats fungerar som mobbningsförbyggande metod.	Att fundera på konsekvenserna och diskutera med andra elever visade sig vara framgångsrikt för att ändra på deras beteende.
6	Yu, S., Bikar Singh, S. S. 2023	ERIC	Preventing School Bullying: Examining the Association between Classroom	Uundersöka förhållandet mellan olika lärande stilar i klassrum, hur de påverkar klassandan,	Resultaten visade att det inte fanns någon skillnad mellan olika typer av lärarstilar för

			Management, Classroom Climate, and Relational Aggression and Victimization	mobbning och den mobbade.	hantering av mobbning i klassrummet. Däremot visade resultaten att främjande av ömsesidigt stöd och solidaritet bland elever kan vara effektivare för att minska konflikter.
7	Albayrak, S., Yıldız, A., & Erol, S. 2016	ScienceDirect	Assessing the effect of school bullying prevention programs on reducing bullying	Undersöka effekterna av ett mobbningsförbyggande program: "Olweus Bullying Prevention Program" (BPP) på att minska mobbning.	Studien visade att programmet ledde till en minskning av konflikter och mobbning i studiegruppen. Programmet kan framgångsrikt anpassas till olika kulturer.
8	Pérez-Jorge, D., Alonso-Rodríguez, I., Arriagada-Venegas, M., Ariño-Mateo, E. 2023	ScienceDirect	Restorative methods as a strategy for the prevention of violence and bullying in primary and secondary schools in Mexico: An exploratory study	undersöka om elever utvecklade ökad emotionell självreglering, självbestämmande och fredliga strategier för att lösa konflikter efter att ha deltagit i ett mobbningsförbyggande program.	Studien visar att programmet, baserat på återställande metoder, hade positiva effekter på elevernas emotionella självreglering, självbestämmande och användning av fredliga strategier för att lösa konflikter.
9	Goodwin, J., Bradley, S. K.,	EBSCO	Bullying in Schools: An Evaluation of	Undersöka om man med hjälp av	Eleverna identifierade att dramasektionen

	Donohoe, P., Queen, K., O'Shea, M., Horgan, A. 2019		the Use of Drama in Bul- lying Preven- tion	teater/drama kan förebygga skolmobbing	av BPS var realistisk och liknande deras erfarenheter av mobbing i skolan. Eleverna identifierade att de mest långvariga effekterna av BPS var att främja mer självförtroende hos den som utsätts för mobbing att tala upp och adressera problem.
10	Letendre, J., Ostrander, J. A., Mickens, A. 2016	EBSCO	Teacher and Staff Voices: Implementa- tion of a Posi- tive Behavior Bullying Pre- vention Pro- gram in an Urban School	kvalitativa studien baserades för att förstå erfarenheterna hos lärare, skolpersonal och administratöre r i genomförande t av ett skolomfattand e program för att förebygga mobbing.	Lärare, skolpersonal och administratörer alla såg värdet i interventionen: Stop, Walk, and Talk och använde den i sitt arbete med att hjälpa elever att komma överens och vara snälla mot varandra.